

L'IMPERI ECONÒMIC

GLOBALITZACIÓ: IMPERI I REVERSIÓ NEOCOLONIAL

PLÍNIO DE ARRUDA SAMPAIO JR.

São Paulo, Brasil

En el seu afany d'acumular lucre, el capital no respecta cap tipus de frontera, buscant només oportunitats de negoci, on sigui que siguin. És la natura insaciable del procés d'acumulació que transforma el capitalisme en un mode de producció expansiu, que funciona com un sistema econòmic mundial.

La formació d'un ordre mundial

La profunda transformació en el patró de desenvolupament capitalista de les últimes tres dècades fou provocada per una onada d'innovacions tecnològiques i per un conjunt d'iniciatives per a la liberalització econòmica. Aquestes transformacions, liderades per grans empreses multinacionals i per l'Estat nord-americà, van acabar generant una brutal ampliació de la capacitat del capital financer per explotar la força de treball a escala planetària.

El salt en la productivitat del treball que ha derivat de la introducció de noves tecnologies va propiciar, en substituir treballadors per màquines, una substancial desvalorització de la força de treball. La crisi estructural de desocupació que es va produir va debilitar tremendament el poder de la classe obrera i la seva capacitat d'aconseguir millores en els salaris i les polítiques socials.

La major productivitat del treball també va produir una crisi de superproducció, iniciant una disputa feroç pels mercats mundials. La dinàmica depredadora de la competència va desencadenar una nova ronda de concentració i centralització de capitals que va reforçar encara més el poder tecnològic i financer de les multinacionals. A la perifèria del sistema capitalista mundial, aquesta dinàmica va derivar en una subjugadora desnacionalització de l'economia, i també en una gran destrucció del parc industrial, que es va tornar obsolet en relació a les noves tecnologies.

La necessitat d'espais econòmics més amplis, que tendeixen a sobrepassar les fronteres nacionals, va impulsar un moviment de transnacionalització del capitalisme. Paral·lelament, la major mobilitat espacial dels capitals, potenciada per la integració del sistema financer internacional, va fer possible desplaçaments ràpids d'enormes masses de capitals entre diferents països, comproment el control de les societats nacionals sobre el capital estranger.

El debilitament del treball en relació al capital, l'extraordinari enfortiment de les empreses multinacionals i l'elevadíssima mobilitat dels capitals, van provocar una greu crisi de l'estat nacional. En el pla econòmic, les unitats nacionals van trobar creixents dificultats per preservar la integritat dels seus sistemes econòmics, i, com a conseqüència, per garantir feina a tots els treballadors. En el pla polític, la disputa pel monopoli de les noves tecnologies i pel control dels mercats mundials va aguditzar les rivalitats entre els estats nacionals.

La lògica de l'Imperi dels blocs econòmics

Sense qüestionar els mecanismes que van impulsar el procés de globalització dels negocis, les economies centrals han procurat suavitzar les conseqüències més nefastes d'aquest procés sobre les seves societats, utilitzant agressives polítiques neomercantilistes, que aguditzen l'estat de *guerra econòmica*. Obligats a competir per atreure inversions productives, preservar l'estabilitat de la moneda i defensar l'ocupació industrial, els països desenvolupats van desencadenar una cursa per transformar l'espai econòmic al qual es vinculen en base estratègica de la concurrència capitalista a escala mundial.

Sota la idea que «som els millors, i els altres que es fumin», les grans potències capitalistes han organitzat un ordre econòmic internacional que funciona amb dos pesos i dues mesures. D'una banda, pressionen per a la liberalització dels mercats externs; i de l'altra, defensen amb dents i ungles els seus mercats interns amb mesures proteccionistes. Per fomentar la liberalització, els països desenvolupats mobilitzen el FMI, el BM i l'OMC. I per defensar els interessos corporatius dels seus capitals i dels seus sindicats, adopten un complex embolic de mesures proteccionistes. És dins aquest context on hem de comprendre l'esforç de formació de grans blocs econòmics: el NAFTA i, ara, l'ALCA, liderat pels EUA; la Unió Europea, que s'organitza entorn de l'economia alemanya; i la Conca Asiàtica, que té el Japó com a principal referència.

Amb tot, com és un contrasentit imaginar que totes les economies puguin ser considerades, al mateix temps, àrees prioritàries d'interès del capital internacional,

l'esforç de crear un espai econòmic diferenciat instaura un patró de concurrència pervers, intrínsecament imperialista, en què l'èxit d'una regió depèn necessàriament de la depreciació de les altres. En l'era de la globalització, el sistema capitalista mundial es troba, per tant, completament desproveït de propietats civilitzadores. La gran majoria de la població mundial està condemnada a viure en estats que no tenen possibilitat d'evitar els efectes nefastos del capitalisme sobre la vida de les persones.

La necessitat de captar els avantatges concedits al capital alimenta una seqüència inacabable de reformes econòmiques liberalitzants, l'essència de la qual consisteix a ampliar els negocis del capital a costa dels drets de la col·lectivitat i de la capacitat de l'Estat per imposar límits a l'acumulació. En sotmetre la col·lectivitat als seus dictàmens, el capital financer sacralitza la seva agenda política. La liberalització del comerç, de les inversions estrangeres i dels fluxos financers internacionals, l'aprovació de lleis de patents que garanteixin el monopoli de les noves tecnologies, la flexibilització de les relacions de treball, la privatització del patrimoni públic, la desregulació de l'economia, l'estabilitat de la moneda a qualsevol preu, l'ajustament fiscal permanent... es converteixen en imperatius de la política econòmica.

AL: nova dependència i reversió neocolonial

Les tendències responsables de la crisi de l'Estat nacional s'han manifestat amb força redoblada a les regions que formen part de la perifèria del sistema capitalista mundial. Vulnerables a la fúria de la competència mundial i a l'arbitri dels països centrals, les economies dependents queden subjectes a processos catastròfics de desestructuració econòmica.

A AL, àrea d'influència dels EUA, la globalització va desencadenar un procés de reversió neocolonial que posa en dubte la pròpia supervivència dels nostres estats nacionals. Sense miraments, els EUA van passar a exigir que els països de la regió, tots ells dependents de la *bona voluntat* dels organismes internacionals per gestionar els seus deutes externs, s'adherissin incondicionalment al liberalisme.

L'adopció del receptari del Consens de Washington va allunyar el desenvolupament nacional de l'horitzó de les possibilitats d'AL. Transformades en mers *mercats emergents*, les economies llatinoamericanes es van convertir en un gran negoci, convertint-se en objectiu de veritables operacions de pillatge per part de grans conglomerats internacionals interessats a: treure profit de les privatitzacions, fusions i adquisicions; utilitzar el

poder del monopoli per controlar segments sencers del mercat nacional; aprofitar la fragilitat financera per arrabassar sucosos beneficis fiscals i financers; participar en moviments especulatius contra la moneda nacional; explotar avantatges comparatius derivats del control de primeres matèries estratègiques i de la mà d'obra barata.

El balanç de més de dues dècades de l'experiment liberal a AL és ombrívol. La concentració del progrés tècnic en les economies centrals ha reforçat tremendament la dependència tecnològica de la regió. Vulnerable a la concurrència de productes importats, el parc industrial de les economies llatinoamericanes -la columna vertebral de qualsevol economia- ha començat a ser desmantellat. Sense condicions d'atendre els requisits tècnics i financers necessaris per a l'absorció de les noves tecnologies, les seves economies han quedat incapacitades per aprofitar-les per modernitzar les seves forces productives. Els pocs països de la regió que, després de molt esforç, van aconseguir avançar en el procés d'industrialització, van ser condemnats a retrocedir en la història i a revitalitzar els seus complexos exportadors, basats en la producció de primeres matèries agrícoles i productes manufacturats de baix contingut tecnològic.

La interminable crisi de sobreendeutament extern constitueix una diabòlica trampa que reforça la dependència financera. A mercè de les vicissituds de les finances internacionals i de la tutela del FMI i del BM, la regió s'ha vist forçada, tant a generar megasuperàvits comercials, destinats a pagar el servei del deute extern, com a produir megadèficits comercials per a viabilitzar la compra massiva de productes estrangers i l'absorció de l'excés de liquiditat en els mercats financers internacionals. El programa d'ajustament sense fi dictat pels organismes internacionals ha condemnat AL a l'estancament.

Finalment, l'hegemonia de la ideologia neoliberal ha portat al paroxisme la dependència cultural, fent especialment vulnerables les nostres societats davant el procés d'americanització dels estils de vida i dels patrons de consum. Paral·lelament, l'atac a l'estat ha compromès la integritat dels centres interns de decisió, deixant els països de la regió impotents davant les accions de pillatge del gran capital (nacional i internacional). Subjecta al capritx del mercat, AL ha quedat desprotegida en un marc històric extraordinàriament advers, que compromet el seu futur.